

Beter spelen en bewegen met kleuters (2)

De negen criteria voor een goede les

Dit is het tweede artikel van een serie over 'spelen en bewegen met kleuters'. Dit is de korte uitvoering. Het complete verhaal vind je op de website kvlo.nl onder *magazine uitgebreid*. In het eerste deel is ingegaan op de doorgaande ontwikkelingslijnen, het uitgangspunt van de totale ontwikkeling en de grote diversiteit tussen kleuters. Dit tweede artikel zoomt in op speelkriebels, de relatie met vakinhoudelijke principes en de criteria voor een goede bewegingsles.

TEKST MARISKA BEENHAKKER EN THEO DE GROOT

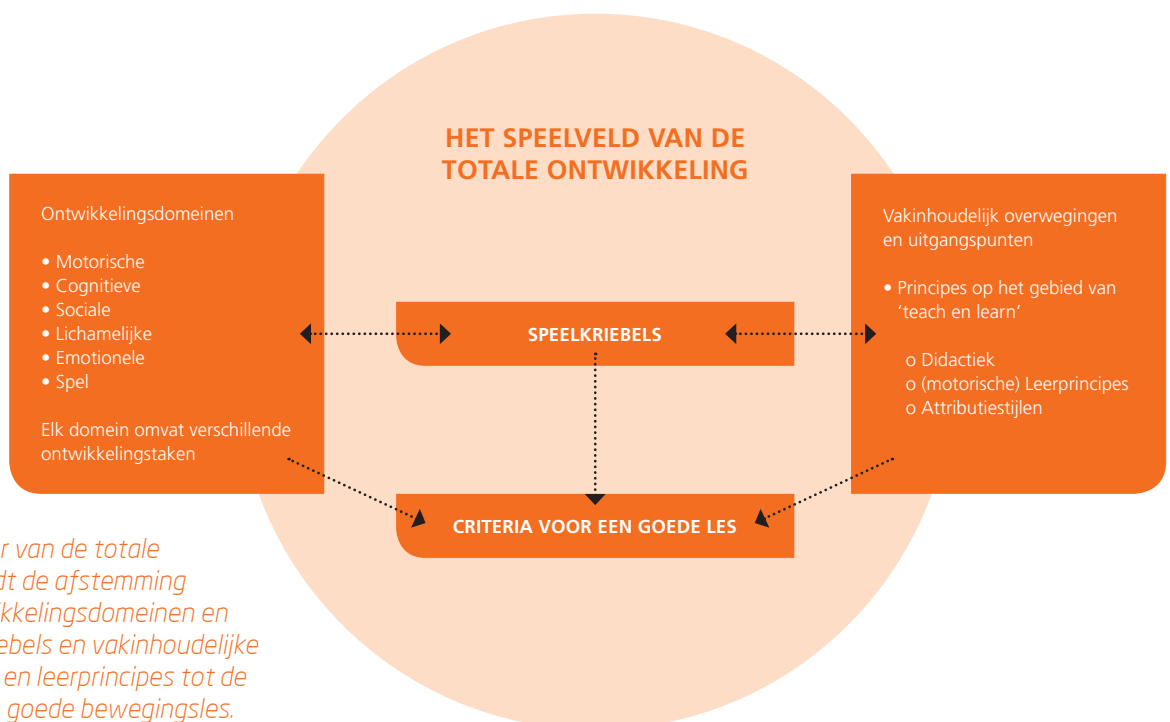
Mariska Beenhakker is docent bewegingsonderwijs en kleuter-expert bij THEMA – spelen met gedrag. Theo de Groot is opleidingsdocent bewegingsonderwijs, psycholoog en kern-docent bij THEMA – spelen met gedrag.

Bewegingsonderwijs is een apart vak, werken met kleuters een vak apart. De combinatie van die twee verdient speciale aandacht. Een bundeling van theoretische kennis, praktische inzichten en bruikbare tips over kleuters: het hoe en waarom van bewegingsonderwijs, de ontwikkelingsmogelijkheden van het jonge kind leren snappen, en vooral 'kleuters in beweging' vakkundig begeleiden.

- De verschillen tussen de jongste en oudste kleuters zijn divers. Hoe zorg je dat iedere kleuter voldoende kan halen en ervaren?
- Kleuters hebben in hun speelgedrag behoefte aan gevoelens van competentie, autonomie en verbinding met anderen: hoe organiseer je dit? Deze en andere vragen verdienen een antwoord. Concreet: Waarmee houd je rekening als je een bewegingsles met kleuters hebt? Wat hebben jonge bewegers die spelend leren nodig voor hun ontwikkeling? Kleuters ontwikkelen zich binnen bewegingsactiviteiten breder dan alleen binnen het motorische domein. Iedere kleuter bevindt zich

Zomaar enkele vragen...

- Wat komt er allemaal kijken bij het geven van lessen bewegingsonderwijs met kleuters?

▲ *Reguleerkriebel – Ik bepaal hoe lang er wordt gespeeld*

▲ *Bewegkriebel – Heerlijk vliegen*

▲ *Beleefkriebel – Wat een grappig gevoel*

binnen de verschillende domeinen – waaronder het sociale, emotionele en cognitieve – op een ander ontwikkelingsniveau (zie artikel in LO 5). Een goede les bewegingsonderwijs biedt alle kleuters ondanks de grote ontwikkelingsdiversiteit voldoende houvast, uitdaging en mogelijkheden om de eigen speelkriebels te volgen.

Ontwikkelingsdomeinen

De diversiteit in groep 1 en 2 is heel groot. De oudste kleuters van zes, zes-en-een-half jaar hebben heel andere behoeftes, wensen en bewegingsmogelijkheden dan de jongste kleuters die in de loop van het schooljaar de kleuterklas binnenkomen. Zo springt de zesjarige Hasan vol zelfvertrouwen bovenuit het wandrek, terwijl de vierjarige Caroline zich langzaam van de kast laat zakken en Yusuf, die sinds vorige week in de groep zit, het prima vindt om vanaf de bank naar de andere kinderen te kijken.

Speciale aandacht wordt gegeven aan de speelkriebels binnen het sociale en emotionele domein omdat deze sterk van invloed zijn op het speelgedrag van het jonge kind

Binnen de te onderscheiden ontwikkelingsdomeinen: motorisch, emotioneel, sociaal, cognitief, lichamelijk en spel, bevindt ieder kind zich op een ander niveau. Hoe jonger het kind, hoe meer de verschillende ontwikkelingsdomeinen met elkaar verweven zijn en hoe meer het bewegen ingrijpt op al die domeinen. Speciale aandacht wordt gegeven aan de speelkriebels binnen het sociale en emotionele domein omdat deze sterk van invloed zijn op het speelgedrag van het jonge kind.

Speelkriebels

Speelkriebels zijn te omschrijven als de betekenissen die het kind zelf aan een bepaalde

activiteit geeft om daarmee op eigen manier vorm te geven en deel te nemen aan die activiteit. De speelkriebel is wat de bewegingsactiviteit maakt tot een activiteit waarmee het kind iets kan. Kinderen hebben en ervaren verschillende speelkriebels en komen verschillende dingen halen en brengen in de les.

Oog hebben voor de specifieke speelkriebels zorgt dat bewegingsactiviteiten beter gaan aansluiten bij wat een kind wil en kan. Een bewegingsomgeving wordt gecreëerd waarin activiteiten meer gaan lukken. De succeservaringen nemen toe, de bewegingsontwikkeling krijgt een 'boost' en de motivatie wordt vergroot.

Veelal is dit de intrinsieke motivatie om meer te exploreren en te experimenteren (Sheldon et al., 2003, 2004; Baumeister & Leary, 1995; Deci & Vansteenkiste, 2004; Deci & Ryan, 2008, 1985, 1983). Extrinsieke (ervaren) beloningen daarentegen kunnen het effect hebben dat de intrinsieke motivatie voor een handeling, activiteit of bepaald gedrag verloren gaat.

Motivatie blijkt meer samen te hangen met kunnen dan met willen (Hersey & Blanchard, 2012; Feather, 1992). De gangbare mening is dat de motivatie toeneemt, als op basis van realistisch gestelde doelen, successen wordt behaald (Latham & Locke, 2006; Weiner, 2007; Dweck, 2012, 2007, 2000). Het accent leggen op lukken, het ervaren van moeite doen, beleven van succes, intrinsiek gemotiveerd gedrag en eigenaarschap zijn de smeerolie voor effectief leren in bewegingsituaties.

Speelkriebels en bewegingsuitdagingen

Met het introduceren van speelkriebels wordt het accent gelegd op het persoonlijke ervaren en beleven van de kleuter. Door de bewegingsuitdagingen van de leerlijnen en bewegingsthema's te verbinden met deze speelkriebels ontstaat een krachtige vakinhoudelijke combinatie. Een benadering die vrijwel naadloos aansluit bij de constraints-led approach (Chow e.a., 2016; Renshaw, Davids & Savelsbergh, 2010; Davids,

Negen criteria voor een goede les

Het spelend leren en de intrinsieke motivatie tot leren en ontwikkelen is een van de meest opvallende kenmerken van een kleuter.

Zijn er naast deze beweegdrang ook andere uitgangspunten en regels die richtinggevend en sturend zijn bij het maken van keuzes binnen bewegingslessen met kleuters? Zijn er criteria op te stellen waaraan een goede les bewegingsonderwijs 'dient' te voldoen?

Bekeken vanuit een ontwikkelingsperspectief zijn wij van mening dat deze er zeker zijn.

Een ander ontwikkelingskenmerk van jonge kinderen is dat ze activiteiten graag herhalen. Herhaling is voor kleuters een belangrijke voorwaarde om te leren. Vanuit een ontwikkelingsperspectief is gekeken naar criteria voor een goede bewegingsles.

De criteria voor een goede gymles zeggen iets over wat kleuters nodig hebben om zich optimaal te kunnen ontwikkelen. Wat is er te beleven en te ontdekken? Welke (basis)vaardigheden zijn er te leren en te oefenen? En hoe kan er gespeeld worden met de andere kinderen en het materiaal?

Drie dimensies: bewegen, beleven en reguleren

Deze criteria zijn verdeeld in dimensies: bewegen, beleven en reguleren (SLO, 2004, ev.).

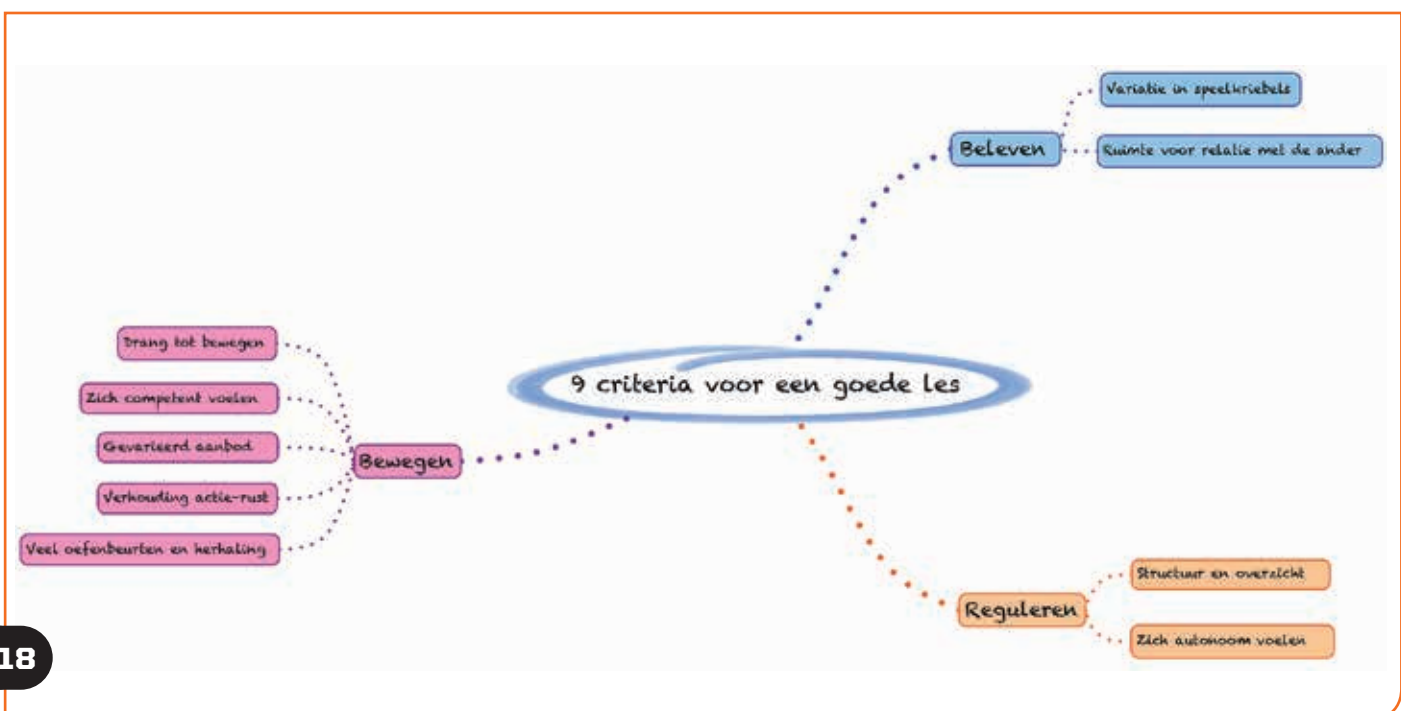
Tevens zijn het drie dimensies die bepalend zijn voor de keuzes die worden gemaakt bij de opzet van en de accenten die gelegd worden bij de inhoud van een les.

De eerste dimensie - Bewegen gaat over het aanleren van een bewegingsvaardigheid volgens de principes van het motorisch leren die

Button & Bennett, 2008). Constraints zijn de grenzen waarbinnen de kleuter beweegvaardigheden of beweegoplossingen kan verkennen. De eigenschappen van de specifieke kleuter, waaronder de speelkriebel, de taak en het speellokaal beïnvloeden elkaar. Een verbinding met methodische principes en didactische uitgangspunten is dan ook steeds gericht op een brede bewegingservaring en -ontwikkeling van kinderen.

Door het zoeken naar persoonlijke beweegoplossingen kan de kleuter op zijn eigen wijze leren en tegemoetkomen aan zijn speelkriebels. Samen met vakinhoudelijke overwegingen en leerprincipes leiden deze vertrekpunten tot de negen criteria voor een goede les.

▼
mindmap van de
9 criteria verdeeld
over de dimensies

besloten liggen in de bewegingsuitdagingen van de leerlijnen. Het gaat over het verwerven van een bepaalde vaardigheid, waarbij de kleuters niet alleen een kunstje leren maar ervaren dat ze beweegproblemen functioneel kunnen oplossen (zonder dat ze zich hiervan bewust zijn).

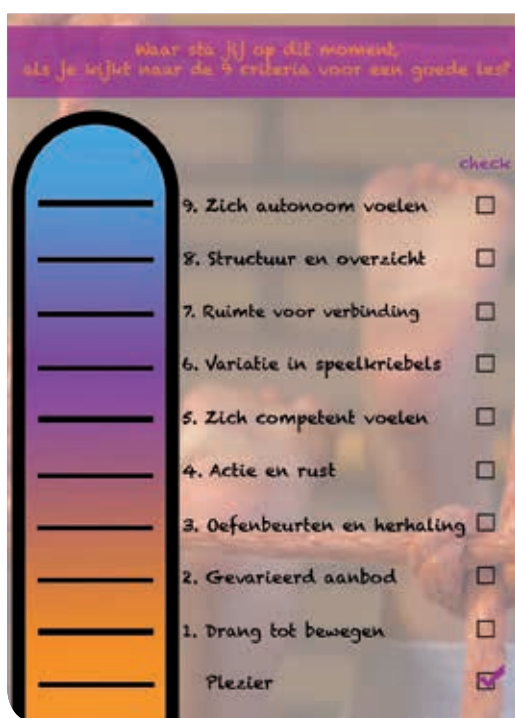
De tweede dimensie gaat over de emotionele dimensie, het beleven. Vindt een kind het leuk, spannend of stom? Wat trekt het precies aan binnen een specifieke activiteit of spel?

De derde dimensie gaat over het zelf regelen van een activiteit samen met de andere kinderen: het opstarten en op de gang houden van een specifieke bewegingsactiviteit, een spel of een speeltuintje. Wanneer stopt een activiteit en wat moet ik dan doen?

De criteria binnen de dimensies en de argumentatie worden uitgelegd in de lange versie van dit artikel. Je vindt het op onze website kvlo.nl onder *Magazine / uitgebreid*.

Tot slot

In het derde en laatste artikel van dit drieluik wordt ingegaan op hoe de negen criteria ingezet worden in het speellokaal. Het is een praktijkartikel waarin de zogenoemde 'huis- en tuinorganisatie' concreet vorm en inhoud krijgt. Een aantal tips en handvatten dat van belang is voor een succesvolle implementatie van de huis- en tuinorganisatie passeert de revue. Aangegeven wordt hoe door te kiezen voor deze organisatievorm je meer grip krijgt op de hamvraag; wat moeten kleuters kennen, kunnen en ervaren hebben als ze groep 3 binnenkomen.

Foto's

Anna Boukema fotografie

Voor meer informatie over beter spelen en bewegen met kleuters kun je terecht op www.spelenmetgedrag.nl. Op deze site worden met een zekere regelmaat artikelen en informatie over jonge bewegers gepubliceerd.

Contact

Theo@spelenmetgedrag.nl
Mariska@spelenmetgedrag.nl

Kernwoorden

kleuters, spelen en bewegen, motivatie, effectief leren, ontwikkeling, ontwikkelingsperspectief